

BEU. SBE. Derg.

Cilt:4 Sayı:2 Aralık 2015

RUSYA ORMAN ÜRÜNLERİ SANAYİSİNİN İHRACAT YAPISI VE REKABET GÜCÜ

Güçgeldi BASHIMOV*

Özet

Orman ürünleri sanayisi Rusya ekonomisinin önemli bir bileşenini oluşturmaktadır. Orman ürünleri sanayisi istihdam ve ihracat bakımından önemli sanayi sektörüdür. Bu çalışmanın amacı Rusya orman ürünleri sanayisinin rekabet gücünü analiz etmektir. Çalışmada Balassa'nın Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler indeksi (AKÜ) ile birlikte Net Ticaret İndeksi (NTİ) kullanılmıştır. Bu araştırmada 2001-2013 dönemi için Uluslararası Ticaret Merkezinin istatistiki verilerinden yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda Rusya orman ürünlerinde karşılaştırmalı avantaja sahiptir. Ancak son yıllarda hem AKÜ hem de NTİ değerleri sürekli gerilemektedir.

Anahtar Kelimeler: AKÜ, ihracat, Orman Ürünleri, Rusya

EXPORT STRUCTURE AND COMPETITIVENESS OF THE RUSSIAN FOREST PRODUCTS INDUSTRY

Abstract

Forest industry is an important part of Russian economy. Forest industry is an important industry in terms of employment and exports. The objective of this study is to analyze the competitiveness of the Russian forest industry. In this study, used Balassa's Revealed Comparative Advantage (RCA) index and Net Trade Index. The study used International Trade Centre statistical data for the period 2001-2013. A study found that Russia has a comparative advantage in forest products. But the value of RCA and NET index continuously decreased.

Key Words: RCA, Export, Forest Products, Russia

---

* Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, guyc55@gmail.com

1. Giriş

Ağaç, yüzyıllar boyunca insanların hayatında önemli bir hammadde olarak yer almıştır. Ağaç malzemenin insan hayatındaki önemi çok sayıda gereksinimleri karşılamasından ileri gelmektedir (Gavcar ve ark., 1999). Ormanlardan elde edilen odun ve odun dışı ürünler başta tarım, inşaat, kimya, basım sanayii olmak üzere pek çok endüstrilerde yaygın olarak kullanılmaktadır (Anonim, 2012b). Doğal güzelliği ve çok farklı özellikleri ile vazgeçilmez bir ürün olarak ağaç malzemeye olan ihtiyaç, gün geçtikçe artmakta ve önemli bir ticari malzeme olmaya devam etmektedir (Türkoğlu ve Tolunay, 2013).

Ormancılık sektörü ekonomiye sağladığı katkılarından dolayı tüm ülkelerin ekonomik hayatlarında önemli rol oynamaktadır. Ormancılık sektörü, Rusya ekonomisi için de stratejik bir öneme sahip sektörlerden biridir. Ormancılık sektörü ülkenin önemli bir gelir ve istihdam kaynağını oluşturmaktadır. Ormancılık sektörünün Gayri Safi Yurtiçi Hasılası'ndaki payı %1,19 iken, imalat sanayii üretimindeki payı %3,7'dir. Sektörün toplam ihracattaki payı ise %1,9'dur. Ormancılık sektöründe küçük ve orta ölçekli olmak üzere 60 binden fazla işletme faaliyet göstermekte ve ülke genelinde bir milyondan fazla kişi sektörde istihdam edilmektedir (Anonim, 2012a; Poyker, 2013).

Rusya'nın 2013 yılı itibariyle yuvarlak odun üretimi 194 milyon m³, kereste üretimi 33 milyon m³, kontrplak üretimi 3,3 milyon m³ ve yonga levha üretimi ise 5,5 milyon m³'dür. Rusya'nın dünya yuvarlak odun üretimindeki payı %5,4 ve kereste üretimindeki payı ise %5,5'dir. Bununla birlikte Rusya'nın dünya yuvarlak odun ve kereste ihracatındaki payı sırasıyla %17,9 ve %11,6'dır (Poyker, 2013).

Zengin bir orman varlığına sahip olan Rusya orman ürünlerini daha çok hammadde olarak ihraç etmektedir. Rusya orman ürünleri ihracatının %60'dan fazlasını yuvarlak odun ve kereste oluşturmaktadır. Ancak son yıllarda özellikle katma değeri yüksek orman ürünlerinin üretimi ve ihracatına önem verilmektedir. Bu çalışmanın amacı Rusya orman ürünleri sanayiinin uluslararası rekabet gücünü ortaya koymaktır. Çalışmada Rusya orman ürünleri endüstrisine ait dış ticaret verileri kullanılmıştır. Veri analizinde Bela Balassa tarafından geliştirilmiş olan Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler (AKÜ) indeksi ile birlikte Net Ticaret İndeksinden yararlanılmıştır (Amighini, 2005).

2. Yöntem

Orman ürünleri sanayi, imalat sanayinin alt sektörüdür. Orman ürünleri sanayi, farklı ekonomik faaliyetlerin sınıflamaları içerisinde genel olarak ağaç ve ağaç ürünleri imalatı, kâğıt ve kâğıt ürünleri imalatı ve mobilya imalatı olarak sınıflandırılmaktadır. Ağaç ve ağaç ürünleri imalatı da kendi içerisinde kereste ve parke, kaplama ve kontrplak, yonga ve lif levha olmak üzere alt endüstrilerden

oluşmaktadır. Çalışmada kâğıt ve mobilya imalatı araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır. Bu çalışmada Uyumlaştırılmış Mal Tanım ve Kod Sistemi (HS Code) kullanılmıştır. HS siteminde ağaç ürünlerinin kod numarası 44'dür. Araştırma 2001-2013 dönemini kapsamaktadır.

Rusya ağaç ürünleri sanayiinin rekabet gücünün ölçülmesinde Balassa tarafından geliştirilen Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler indeksinden yararlanılmıştır. AKÜ indeksi birçok araştırmalarda sektörün/ülkenin uluslararası rekabet gücünün belirlenmesinde yaygın olarak kullanılmaktadır (Amighini, 2005; Dieter ve Englert, 2007; Gonuguntla, 2007; Han ve ark., 2009). Balassa'nın AKÜ indeksi aşağıdaki şekilde formüle edilmektedir:

$$AKÜ = (X_{ij} / X_j) / (X_{iw} / X_w)$$

Burada,

X: ihracatı,

i: sektörü,

j: ülkeyi,

w: dünyayı ifade etmektedir.

Eğer indeks değeri birden büyükse o ülkenin ilgili sektörde karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu söylenmektedir. Eğer indeks değeri birden az ise ülkenin ilgili sektörde karşılaştırmalı dezavantaja sahip olduğu söylenmektedir (Balassa, 1965; Amighini, 2005).

Rusya ağaç ürünleri sanayiinin uluslararası rekabet gücünün belirlenmesinde kullanılan diğer bir indeks ise Net Ticaret İndeksidir. NTİ şu şekilde formüle edilmektedir:

$$NTİ = (X_{ij} - M_{ij}) / (X_{ij} + M_{ij})$$

Burada, X_{ij} "j" ülkesinin "i" sektörünün ihracatını ve M_{ij} "j" ülkesinin "i" sektörünün ithalatını göstermektedir. Net ticaret indeksi -1 ve +1 arasında bir değer almaktadır. İndeks değeri birden büyükse o ülkenin ilgili sektörde karşılaştırmalı avantaja sahip olduğu, birden küçükse dezavantaja sahip olduğu söylenmektedir (Amighini, 2005).

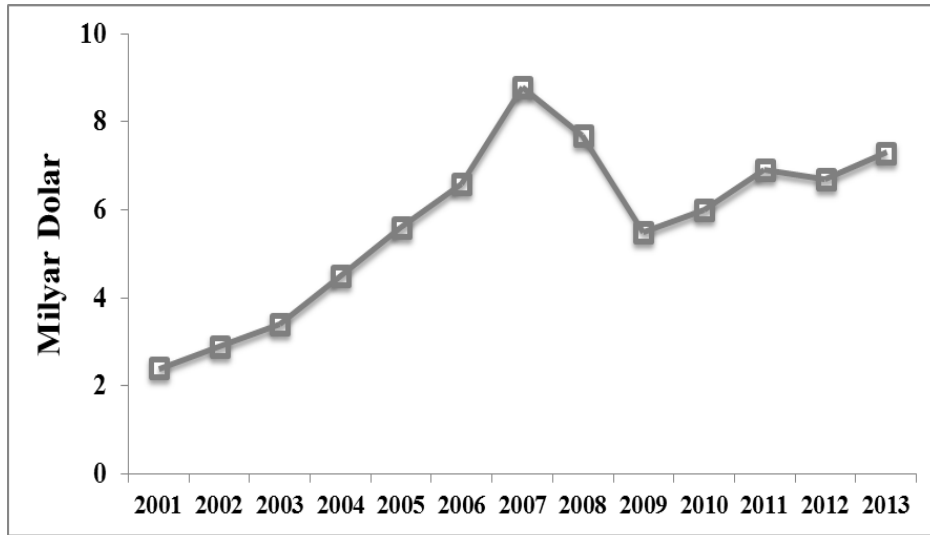
3. Bulgular

3.1. Rusya Ağaç Ürünleri Sektörünün İhracat Yapısı

1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılması ve Rusya'da dış ticaretin serbestleşmesi sonucu ülkede orman ürünleri dış ticaretinin önemi de artmıştır. Ekonominin dışa açılmasıyla birlikte orman ürünleri ihracatında önemli artışlar

RUSYA ORMAN ÜRÜNLERİ SANAYİSİNİN İHRACAT YAPISI VE REKABET GÜCÜ

yaşanmıştır. Örneğin, 1991 yılında üretilen yuvarlak odunun ancak %3'ü ihraç edilirken, 2006 yılında bu oran %36'ya çıkmıştır. Aynı dönemde kereste ihracatı ise %6'dan %61'e yükselmiştir (Newell ve Simeone, 2014). Rusya ağaç ürünleri ihracatı 2001-2007 döneminde yaklaşık %260 artış göstererek 2,5 milyar dolardan 8,8 milyar dolara ulaşmıştır. Ancak 2007 yılının son aylarından itibaren küresel ekonomik krizin hissedilmeye başlanması ile birlikte Rusya'nın ağaç ürünleri ihracatı azalmıştır. Ekonomik kriz ile birlikte, Rusya, orman ürünleri işletmelerinin rekabet gücünü yükseltmek ve ülke içinde katma değer yaratmak amacıyla ihracatı mamul ürünlere kaydırmayı amaçlayarak yuvarlak odun ihracatı için gümrük vergilerinin arttırılmasını öngören yasayı hayata geçirmiştir. Bu ve benzeri gelişmeler sonucunda Rusya ağaç ürünleri ihracatı 2008 yılında %12 ve 2009 yılında ise %28 oranında gerilemiştir. 2010 yılından itibaren küresel ekonomide başlayan canlanma ile birlikte Rusya ağaç ürünleri ihracatı tekrar artmaya başlamış ve 2013 yılında ağaç ürünleri ihracatı 7,3 milyar dolara yükselmiştir. Rusya ağaç ürünleri ihracatı, 2001-2013 döneminde yıllık %15 oranında büyümüştür.

Şekil 1. Rusya ağaç ürünleri ihracatı

Rusya, dünyanın en büyük orman alanına sahip bir ülkesi olmasına rağmen, dünya orman ürünleri ticaretindeki payı oldukça düşüktür. Dünya orman ürünleri ticaretinde önemli paya sahip ülkeler arasında ABD, Kanada ve Finlandiya bulunmaktadır. Küresel ağaç ürünleri ticaretinde Rusya'nın payı %4'dür. Buna karşın Kanada'nın payı %17,5, ABD'nin payı %13 ve Finlandiya'nın payı ise %9'dur. Rusya ağaç ürünleri ihracatının büyük bir kısmını katma değeri düşük işlenmemiş veya yarı işlenmiş orman ürünleri

oluşturmaktadır. Rusya'nın toplam ağaç ürünleri ihracatının %60'dan fazlasını yuvarlak odun ve kereste oluşturmaktadır (Ermolaev, 2009). Buna karşın ABD, Kanada, Finlandiya, İsveç gibi ülkeler ise yuvarlak odunu işleyerek katma değeri daha yüksek olan ürünleri ihraç etmektedirler.

Son on yıl içinde Rusya ağaç ürünleri ihracat yapısında önemli değişiklikler yaşanmıştır. Rusya 2008 yılına kadar orman ürünlerini hammadde olarak ihraç etmekteydi. Ancak 2007 yılında işlenmemiş ağaç ürünleri ihracatı için gümrük vergileri artırılmıştır. Böylece, 2007 yılında yuvarlak odun ihracatı için gümrük vergileri %6,5 iken, 2008 yılında bu oran %25'e çıkmıştır. Bu tür bir dış ticaret politikasının izlenmesi ile birlikte işlenmemiş ağaç ürünleri ihracatının önemli düzeyde azalacağı, buna karşın katma değeri daha fazla olan işlenmiş orman ürünleri ihracatının artacağı öngörülmüştür (Poyker, 2013). Hükümetin izlediği bu politika sonucunda Rusya yuvarlak odun ihracatındaki rekabet gücü zayıflamış ve 2006 yılında 51 milyon m³ olan yuvarlak odun ihracatı 2013 yılında 18,1 milyon m³ gerilemiştir. 2001-2013 döneminde Rusya'nın ihraç ettiği yuvarlak odun miktarında önemli bir düşüş söz konusu iken, kereste, kontrplak, kâğıt ve karton ihracatında ise kayda değer bir artış görülmemiştir.

Çizelge 1. Rusya'nın temel orman ürünleri ihracatı

Orman Ürünleri	2001	2005	2010	2013
Yuvarlak Odun (Milyon m ³)	32,8	48,3	21,1	18,1
Kereste (Milyon m ³)	7,7	14,7	17,6	20,9
Kontrplak (Milyon m ³)	1,0	1,5	1,5	1,7
Kâğıt ve Karton (Milyon ton)	2,3	2,7	2,4	2,5

Kaynak: www.fao.org

Rusya ağaç ürünlerinin %49'u Asya ülkelerine, %37'si AB ülkelerine ve %14'ü diğer ülkelere ihraç edilmektedir (Anonim, 2012a). Çin, Finlandiya, İsveç, Güney Kore ve Japonya en önemli ihraç pazarlarını oluşturmaktadır. Son yıllarda Özbekistan, Mısır, ABD'ye yönelik ihracatında önemli artışlar görülmektedir. Özellikle Çin ve Finlandiya, Rusya ağaç ürünleri sanayisi için en önemli pazarları oluşturmaktadır (Ermolaev, 2009). Rusya'nın yuvarlak odun ihracatında Çin ve Finlandiya'nın payları sırasıyla %45 ve %22 olarak gerçekleşmiştir (Dmitriyeva, 2015). Bugün Çin, Rusya'nın en önemli yuvarlak odun ithalatçısıdır. 2013 yılında Çin'e yapılan toplam ağaç ürünleri ihracatı 2,2 milyar dolara ulaşmıştır. Bununla birlikte Rusya son yıllarda Asya-Pasifik pazarındaki liderlik konumunu Yeni Zelanda'ya kaptırmaktadır. Örneğin, 2013 yılında Yeni Zelanda'nın Çin'e yaptığı

yuvarlak odun ihracatı %33,4 artarken, aynı yılda Rusya'nın Çin'e ihracatı %11 oranında gerilemiştir. Aynı yılda Rusya'nın Japonya'ya yuvarlak odun ihracat miktarı %9 oranında gerilemiştir (Dmitriyeva, 2015).

3.2. Rusya Orman Ürünleri Sanayisinin Rekabet Gücü

Rusya ağaç ürünleri sanayisinin uluslararası rekabet gücünün analizine ilişkin bulgular Çizelge 3'de gösterilmiştir. Araştırma bulgularına göre, 2001-2013 döneminde ağaç ürünleri sanayisinin AKÜ indeks değeri 1'in üzerinde seyretmektedir. Bu da Rusya'nın ağaç ürünleri sanayiinde karşılaştırmalı avantaja sahip olduğunu göstermektedir. Yani Rusya ağaç ürünleri sektöründe rekabet gücüne sahiptir. Yine NTİ değeri de pozitif bir değer almakta ve bu da Rusya'nın dünya ağaç ürünleri piyasasında rekabetçi bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Ancak incelenen dönemde her iki indeks değerinde de bir gerileme söz konusudur. Daha detaylı incelendiğinde AKÜ indeks değeri 2001-2007 döneminde belirgin bir artış göstermiştir. Bunun nedeni ise söz konusu dönemde ağaç ürünleri ihracatının 2,5 kattan fazla bir artış göstermiş olmasıdır. Ancak 2008 yılından itibaren ağaç ürünleri ihracatı dramatik bir şekilde gerilemiş ve buna bağlı olarak AKÜ indeks değeri de sürekli gerilemiştir.

İncelenen dönemde NTİ değerinde de belirgin bir düşüş söz konusudur. Özellikle 2007 yılından itibaren indeks değerinde hızlı bir düşüş söz konusudur. Burada 2007 yılının ortalarından itibaren hissedilmeye başlanan küresel ekonomik krizin önemli ölçüde etkili olduğu söylenebilir. Zira ekonomik krizin etkisiyle birlikte dünya ticareti %12 oranında daralma göstermiş (Hepaktan, 2010) ve orman ürünlerine olan talepte de önemli düzeyde gerileme görülmüştür. Örneğin, Rusya'nın ağaç ürünleri ihracatı 2008 yılında bir önceki yıla göre %12 ve 2009 yılında da %28,4 oranında azalmıştır. Bununla birlikte 2007 yılında Rusya hükümetinin yerli üretimi artırmak ve daha fazla katma değer yaratmak amacıyla işlenmemiş ağaç ürünlerinin ihracatına yönelik gümrük vergilerini artırması da ağaç ürünleri ihracatını olumsuz yönde etkilemiştir.

Çizelge 2. Dünya ve Rusya'da yıllara göre ağaç ürünleri ihracatı (Bin Dolar)

Yıllar	Dünya ihracatı	Rusya'nın ihracatı
2001	64.512.038	2.463.613
2002	68.781.731	2.940.768
2003	76.933.066	3.472.459
2004	94.788.258	4.522.693

2005	101.616.844	5.690.203
2006	110.918.488	6.638.727
2007	124.087.056	8.850.107
2008	117.813.528	7.785.889
2009	91.071.988	5.573.371
2010	106.390.174	6.093.699
2011	120.454.017	6.973.753
2012	118.443.962	6.735.497
2013	131.547.941	7.330.192

Kaynak: INTRACEN

Çizelge 3. Rusya ağaç ürünleri sanayisine ait rekabet gücü indeks değerleri

Yıllar	AKÜ	NTİ
2001	2,34	0,89
2002	2,57	0,89
2003	2,52	0,87
2004	2,39	0,87
2005	2,40	0,88
2006	2,38	0,86
2007	2,80	0,84
2008	2,26	0,77
2009	2,50	0,79
2010	2,17	0,75
2011	2,02	0,73
2012	1,95	0,65
2013	1,90	0,63

Kaynak: INTRACEN verileri kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır

SONUÇ

Rusya geniş ormanlık alanı ile dünya orman alanlarının %20'sine sahiptir. Rusya geniş bir orman varlığına sahip olmasına rağmen bu potansiyelini yeteri kadar değerlendirememektedir. Son yirmi yılda ormancılık sektörüne gereken önem verilmemiştir. Dolayısıyla günümüzde ormancılık sektörü yetersiz teknolojik altyapı, düşük verimlilik, yetersiz sermaye gibi birçok sorunlar ile karşı karşıyadır (Zhemulin, 2011; Yaroshenko, 2015). Söz konusu sorunlar sektörün hem rekabet gücünü hem de gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir. Oysa orman ürünleri sanayisinin gelişmesi Rusya ekonomisine önemli katkılar sağlayacaktır.

Bu çalışmada Rusya ağaç ürünleri sanayisinin rekabet gücü belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmada Balassa'nın Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler indeksi ile birlikte Net Ticaret İndeksinden yararlanılmıştır. Araştırma 2001-2013 dönemini kapsamaktadır. Araştırma bulgularına göre Rusya ağaç ürünleri sanayiinde karşılaştırmalı avantaja sahiptir. Ancak incelenen dönemde Rusya'nın ağaç ürünleri sanayisine ait AKÜ ve NTİ değerlerinde sürekli bir gerileme söz konusudur. Özellikle 2008 yılından itibaren ağaç ürünleri ihracatında yaşanan keskin düşüşler sonucu her iki indeks değerinde de önemli bir düşüş gözlenmektedir. Rusya ağaç ürünleri ihracatının gerilemesinde 2008 yılında yaşanan küresel ekonomik krizin önemli ölçüde etkili olduğu söylenebilir. Zira küresel ekonomik kriz sonucu ülke ekonomilerinde bir talep daralması yaşanmış ve Rusya'nın ağaç ürünleri sektörü de bu daralmadan olumsuz etkilenmiştir. Bununla birlikte Rusya'da yuvarlak odun üzerine koyulan ihracat vergilerinin de artırılması sonucu ağaç ürünleri ihracatı önemli düzeyde gerilemiştir.

Günümüzde Rusya orman ürünleri üretimi ve ihracatı açısından oldukça yüksek bir potansiyele sahiptir. Ancak Rusya'nın ihraç ettiği ağaç ürünlerinin büyük bir kısmını hammadde veya yarı işlenmiş ürünler oluşturmakta ve dolayısıyla ihracattan elde edilen gelir, potansiyel gelirin çok altında kalmaktadır. Ağaç ürünleri ihracatının geliştirilmesi için, ihracatın çeşitlendirilmesi ve katma değeri daha yüksek olan ürünlerin ihracattaki payının artırılması önem arz etmektedir. Bununla birlikte ihracata yönelik devlet teşviklerinin artırılması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Anonim. 2012a. The Russian Federation Forest Sector Outlook Study to 2030, FAO, Rome.
- Anonim. 2012b. Forests, Forest Resources and Forest Governance in the Russian Federation, Background Paper, The Program on Forests.
- Amighini A. 2005. China in the International Fragmentation of Production: Evidence from the ICT Industry, *The European Journal of Comparative Economics*, **2 (2)**: 203-219
- Balassa B. 1965. Trade Liberalization and Revealed Comparative Advantage, *The Manchester School of Economic and Social Studies*, **33**: 99-123
- Dieter M ve Englert H. 2007. Competitiveness in the global forest industry sector: an empirical study with special emphasis on Germany, *European Journal of Forest Research*, **126 (3)**: 401-412
- Dmitriyeva E. 2015. Leaders of roundwood imports from Russia in 2014, www.lesonline.ru [Erişim tarihi: 23.03.2015]
- Ermolaev I A. 2009. Institutional factors to increase the efficiency of foreign trade activity of Russian timber sector, *Bulletin of ISTU*, **4 (40)**: 87-90
- Gavcar E, Aytekin A ve Şen S. 1999. Türkiye’de orman ürünleri endüstrisinin hammadde kaynakları ve karşılaştıkları problemler, *Turkish Journal of Agriculture and Forestry*, **23 (2)**: 243-248
- Gonuguntla S. 2007. New Zealand forestry-an analysis of comparative advantage, *NZ Journal of Forestry*, **51 (4)**: 21-27
- Han X, Wen Y ve Kant S. 2009. The global competitiveness of the Chinese wooden furniture industry, *Forest Policy and Economics*, **11 (8)**: 561-569
- Hepaktan E. 2010. 2008 ekonomik krizinin Türkiye’nin dış ticaretine yansımaları, *Uluslararası Sempozyum V: Küresel Kriz Sonrasında Ekonominin Yeniden Yapılanması*, 27-29 Mayıs, Balıkesir.
- Newella J P ve Simeone J. 2014. Russia’s forests in a global economy: how consumption drives environmental change, *Eurasian Geography and Economics*, **5 (1)**: 37-70
- Poyker M B. 2013. Rusya’nın Ağaç ve Ağaç Ürünlerine Yönelik Ticaret Politikası, *Rusya Dış Ekonomik Bülteni*, **9**: 41-78
- Türkoğlu T ve Tolunay A. 2013. Türkiye’deki orman ürünleri ithalatçısı işletmelerin sertifikalı orman ürünlerine ilişkin görüşleri, *SDÜ Orman Fakültesi Dergisi*, **14 (2)**: 95-101
- Yaroshenko A. 2015. Russian forest sector is expecting recession in 2015, *Journal LesPromInform*, **1 (107)**: 22-23

Zhemulin S B. 2011. Problems of development of the timber industry enterprises and key directions of their solutions, Russian Entrepreneurship, **10 (1):** 119-124